

Inhoud

	Inleiding door Anne-Marie Bos	9
1	Godsbegrip INIGO BOCKEN – Levende woonplaats van God te worden. Titus Brandsma over de betekenis van godsbeelden en godsbegrip in de moderne cultuur	15 23
2	Mystiek MICHAEL PLATTIG – Titus Brandsma: mysticus in het alledaagse leven	33 42
3	Jan Pelgrim Pullen HUUB WELZEN – Lezen met het oog op de Godsverbondenheid	53 58
4	Geert Groote MARINUS VAN DEN BERG – Journalistiek apostolaat. Titus Brandsma leest Geert Grote	69 76
5	De H. Liduina van Schiedam CHARLES CASPERS – De miraculeuze communie van Liduina van Schiedam	85 92

6		Het begrip wijsbegeerte	99
		MARC DE KESEL – Titus' Zelf. Aantekeningen bij 'Het begrip wijsbegeerte'	105
7		De Katholieke Universiteit in 1932-1933	114
		CORJO JANSEN – Titus Brandsma en zijn rede bij de overdracht van het rectoraat van de Katholieke Universiteit Nijmegen	124
8		Feestrede St. Joriscollege Eindhoven	135
		THEO VAN DER ZEE – Sint Joris, de draak en goed onderwijs	142
9		H. Hartbeelden zonder hart	151
		ANNE-MARIE BOS – Titus Brandsma en de Heilig Hartdevotie	158
10		Zaterdagavond in de kerk der Carmelieten	167
		AD DE KEYZER – 't Is of zij niets meer te zeggen of te vragen hebben...'. Overwegingen bij Titus Brandsma's beschrijving van het Marialof	172
11		De verspreiding van het H. Scapulier in Nederland	181
		PETER NISSEN – Tastbaar geloof. Titus Brandsma over de materiële kanten van de geloofspraktijk	190
12		Vrede en vredelievendheid	199
		FERNANDO MILLÁN ROMERAL – Vrede en vredelievendheid. Een profetische voordracht van Titus Brandsma.	208

13	Waarom verzet zich het Nederlandsche volk, met name het Katholieke volksdeel, tegen de NSB?	217
	GERRIT STEUNEBRINK – <i>Het laatste geschrift</i> van Titus Brandsma	226
14	Voor het beeld van Jezus	235
	KEES WAAIJMAN – O Jezus, als ik U aanschouw	237
	Over de auteurs	244
	Over de tekstfragmenten	246
	Noten	249

Inleiding

De omslag van dit boek toont Titus Brandsma (1881-1942) aan het werk op zijn kamer in het Karmelklooster Doddendaal te Nijmegen. Op het bureau een typemachine, boeken en losse papieren, een Mariabeeldje, een vaasje met verse bloemetjes, en helemaal links op de foto, een asbak met een pijp. Tegen de achterwand staan de boekenplanken vol ordners en albums en in het midden, achter het glas, zijn de planken gevuld met dozen en kaartenbakken. Het is de werkkamer van professor Brandsma, de Nijmeegse hoogleraar met een leeropdracht in de filosofie en in de geschiedenis van de mystiek die zich tevens bezig hield met tal van maatschappelijke, bestuurlijke, culturele en religieuze activiteiten.

In dit boek zijn veertien van zijn teksten samengebracht – vaak fragmenten van uitgebreidere geschriften – die iets van deze brede belangstelling laten zien en die een inkijkje geven in zijn veelzijdige aanpak. Veertien wetenschappers zijn gevraagd om elk een van de teksten van Titus Brandsma te lezen en daar vanuit de eigen expertise – in een beperkt aantal woorden – een reflectie op te geven en uitleg bij te geven.

Titus Brandsma was gegrepen door de mystiek. Hij reisde stad en land af om allerhande manuscripten te verzamelen, met name teksten van Nederlandse mystici, die hij fotokopieerde. Op de foto, achter zijn linkerschouder, zien we een aantal van de 186 albums die hij gevuld had met deze fotokopieën. Het is een unieke verzameling van zo'n 1400 manuscripten. Een aantal van deze manuscripten zijn tijdens de oorlog verloren gegaan en enkel door deze fotokopieën behouden gebleven. Titus bestudeerde de teksten en in *De Gelderlander* schreef hij erover, in zijn wekelijkse rubriek 'Van Ons Geestelijk Erf'.

De eerste vijf teksten van Titus Brandsma die u in dit boek vindt gaan dan ook nadrukkelijk over hoe de mens God ervaart en begrijpt, over mystiek, mystieke teksten en mystici. In de bijbehorende commentaars essays wordt gereflecteerd op de vraag hoe Titus nu naar de mystiek keek, wat de bronnen waren waar hij door gevoed werd, hoe hij deze bronnen verwerkte en ook hoe dit doorwerkte in zijn leven en werken.

Titus Brandsma was een kritische denker. Zorgvuldig observerend, beschouwde hij onderwerpen van verschillende kanten, vergaarde hij kennis en dacht hij na. Vervolgens deelde hij zijn observaties, zijn kennis en zijn nadenken, met een zo groot mogelijk publiek, opdat ieder de kans kreeg zelf een afgewogen mening te vormen. Hij hechtte dan ook groot belang aan goed onderwijs dat meer is dan kennisoverdracht; het dient de vorming van de mens en daarmee van de samenleving. In het bijzonder behartigde hij het belang van specifiek katholiek onderwijs.

In dit boek lezen we hier bijvoorbeeld over in de collegetekst over wijsbegeerte, in zijn verslag van het jaar dat hij rector magnificus was van de universiteit en in zijn feestrede voor het St. Joriscollege. In de commentaars essays bij deze teksten gaan de auteurs in op de historische context van deze teksten en op het bijzondere van Titus Brandsma's visie en benadering.

We zien de wetenschapper op de foto in zijn dagelijkse, bruine pij. Vooral vanwege de mystiek had hij ervoor gekozen in te treden bij de ‘Broeders van Onze Lieve Vrouw van de berg Karmel’. Hij was met hart en ziel karmeliet en publiceerde regelmatig over onderwerpen uit de karmeltraditie. Hij had een fijnzinnig gevoel voor materiële aspecten van geloofsbeleving en devotie, en probeerde de waarde daarvan ook onder woorden te brengen.

Dat lezen we bijvoorbeeld in zijn teksten over het heilig Hartbeeld, over het Marialof op zaterdagavond bij de karmelieten en in zijn artikel over de verspreiding van het scapulier. Deze teksten tonen tegelijk iets van zijn vroege werk, van de wetenschapper die nog geen hoogleraar is.

Wanneer we op de foto naar de schaduwen kijken, zien we dat het licht vanaf links de kamer binnenkomt. Wanneer we kijken naar de middelste rij glazen ruitjes van de kast zien we een weerspiegeling van de buitenwereld: een gebouw aan de overkant van de straat. Zo komt de buitenwereld letterlijk de werkkamer binnen. Titus Brandsma was iemand die de tekenen van de tijd probeerde te verstaan, een tijd waarin de verschrikking van de – wat wij nu noemen eerste – wereldoorlog vers in het geheugen lag en Titus Brandsma de broze vrede ernstig bedreigd zag door verkeerde ideologieën.

Het is tekenend dat het Mariabeeldje op zijn bureau de ‘Koningin van de Vrede’ voorstelt. Titus was goed op de hoogte van de ontwikkelingen in de wereldpolitiek maar hij hield vooral een pleidooi voor een vredig samenleven als basis: ieder is medeverantwoordelijk. Dit pleidooi heeft hij het meest uitvoerig uitgewerkt in zijn rede ‘vrede en vredelievendheid’. In dit boek een aantal fragmenten uit deze rede. De huidige prior-generaal van de karmelieten schreef een reflectie.

Op 19 januari 1942 kwam de buitenwereld op groffe wijze Titus’ werkkamer binnen. De Gestapo pakte Titus Brandsma op vanwege zijn ver-

zet tegen het nationaalsocialisme en verzegelde de werkkamer. Titus kwam niet meer terug. Hij stierf in gevangenschap in het concentratiekamp Dachau.

Het verzegelen van de werkkamer bleek niet het einde van Titus' werkzame leven. Vooral in de weken dat hij gevangen zat in de gevangenis van Scheveningen richtte hij zijn cel in als kloostercel en werkkamer, en gebruikte hij zijn tijd om te schrijven. De laatste twee teksten in dit boek schreef Titus in die cel in Scheveningen. Ze zijn – al tijdens de oorlog – wijd verspreid geraakt en hebben een ruime receptie gehad. De reflecties die voor dit boek geschreven zijn, werpen een verrassend licht op deze teksten.

Spiritualiteit dichtbij is de titel geworden van dit boek. De geselecteerde tekstfragmenten laten zien hoe voor Titus Brandsma spiritualiteit bij het alledaagse leven hoort. Het heeft voor hem alles van doen met wat mensen beweegt, wat hen raakt en met de keuzes die zij maken, concreet en tastbaar. Hij houdt in zijn teksten de studie van de spiritualiteit en de praktijk van het alledaagse leven van mensen dicht bij elkaar.

Deze uitgave is verzorgd door het Titus Brandsma Instituut, bij gelegenheid van zijn 50-jarig bestaan. In het voetspoor van Titus Brandsma houdt het Titus Brandsma Instituut zich bezig met de studie van de spiritualiteit, ten dienste van kerk en samenleving, door middel van publicaties, onderwijs en vorming. De teksten in dit boek horen bij de eerste vruchten van de tekstkritische uitgave van *De Werken van Titus Brandsma*, die het Titus Brandsma Instituut sinds enkele jaren in samenwerking met de Nederlandse Karmelprovincie verzorgt. De teksten worden in dit boek dan ook weergegeven zoals Titus ze geschreven heeft en zijn niet aangepast aan de huidige spelling. Hierdoor worden we als lezer ondergedompeld in zijn stijl van spreken en schrijven, zijn woordgebruik, zijn zinsbouw, kortom, in zijn taal. Zo mogelijk is de complete tekst afgedrukt in dit boek, maar veelal was het originele geschrift te lang en moesten we een selectie maken van fragmenten. De

teksten van Titus Brandsma zijn wel als geheel te vinden op de website: titusbrandsmateksten.nl.

Met deze uitgave bieden we u een inblik in de werkwijze en het gedachtengoed van deze veelzijdige en productieve karmeliet-wetenschapper.

Anne-Marie Bos
Titus Brandsma Instituut
Nijmegen, april 2018